

MINISTERSTWO SPRAWIEDLIWOŚCI
PODSEKRETARZ STANU

Warszawa, dnia 9 listopada 2016 r.

DWMPC-III-0741-10/16

VNP 161109 - 01542

BIURO RZECZNIKA
PRAW OBYWATELSKICH

WPL

2016-11-14

Pan

dr Adam Bodnar

Rzecznik Praw Obywatelskich

NR

Szanowny Panie Rzeczniku,

W nawiązaniu do *Raportu Rzecznika Praw Obywatelskich z działalności w Polsce Krajowego Mechanizmu Prewencji w 2015 r.*, uprzejmie przedstawiam stanowisko Ministerstwa Sprawiedliwości odnoszące się do zagadnień tam podniesionych oraz prezentuję działania podejmowane w celu uniknięcia wskazanych w Raporcie problemów. Jednocześnie pragnę zapewnić, że resort sprawiedliwości oraz podległe mu instytucje wnikliwie analizują wszelkie rekomendacje Krajowego Mechanizmu Prewencji i popierają działania zmierzające do wyeliminowania ewentualnych uchybień i nieprawidłowości, w celu zagwarantowania praw osób pozbawionych wolności.

Uwagi dotyczące zakładów karnych i aresztów śledczych

1) Postępowanie z osobami z niepełnosprawnością

W ramach podnoszenia poziomu kompetencji funkcjonariuszy Służby Więziennej, w dniu 26 stycznia 2016 r. zastępca Dyrektora Generalnego Służby Więziennej skierował do dyrektorów okręgowych Służby Więziennej pismo zobowiązujące kadrę jednostek penitencjarnych do zapoznania się z aktami prawnymi znajdującymi się na stronie internetowej Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych a dotyczącymi praw i obowiązków osób nie-

pełnosprawnych oraz ich stosowania w zakresie działań Służby Więziennej. Ponadto w dniu 5 lipca 2016 r. przekazano do jednostek penitencjarnych szczegółowe zalecenia, wynikające z uwag i wniosków z wizytacji Rzecznika Praw Obywatelskich w zakładach karnych i aresztach śledczych, dotyczące traktowania i tworzenia odpowiednich warunków oraz prowadzenia działalności resocjalizacyjnej terapeutycznej dla osób upośledzonych ruchowo, intelektualnie i psychicznie.

W jednostkach penitencjarnych na dzień 15 lipca 2016 r. przebywały:

- 64 osoby poruszające się na wózkach inwalidzkich (wzrost o 15 osób w porównaniu do stanu z 17 lutego 2016 r.);
- 423 osoby poruszające się o kulach łokciowych (wzrost o 153 osoby w porównaniu do stanu z 17 lutego 2016 r.).

W tym okresie 58 osób poruszających się na wózkach inwalidzkich przebywało w celach mieszkalnych przystosowanych dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich (w poprzednim okresie takich osób było tylko 29). Jedynie 6 osób przebywało w celi nieprzystosowanej dla tego rodzaju osób niepełnosprawnych. W 39 przypadkach osoby niepełnosprawne poruszające się na wózkach inwalidzkich miały możliwość samodzielnego korzystania z łaźni, widzeń, spaceru, ambulatorium oraz kąpki sanitarnego i toalety. W 25 przypadkach osoby były pozbawione któregoś z wyżej wymienionych uprawnień.

W przypadku osób korzystających na stałe z kul łokciowych w przeważającej liczbie przypadków osadzeni mogli samodzielnie korzystać ze spaceru, łaźni, widzeń, ambulatorium oraz kąpki sanitarnego wraz z toaletą. Tylko w 8 przypadkach osoby miały ograniczony dostęp do w/w uprawnień.

Funkcjonariusze i pozostali pracownicy jednostek penitencjarnych uczestniczą w aktywnych szkoleniach dotyczących postępowania z osobami niepełnosprawnymi fizycznie. W roku 2015 zrealizowano łącznie 10 tego typu szkoleń i nadal są one kontynuowane. Szkolenia obejmują też funkcjonariuszy odpowiedzialnych za opiniowanie i realizację projektów architektonicznych pod kątem modernizacji zakładów karnych i aresztów śledczych.

Funkcjonariusze Służby Więziennej pracujący w bezpośrednim kontakcie z osadzonymi z niepełnosprawnościami zdają sobie sprawę z ich ograniczeń ruchowych, dysfunkcji wzroku i słuchu itp. Ponadto taką wiedzę posiadają również osoby kierujące ewentualną ewakuacją. Najczęściej są to dowódcy zmian, którzy doskonale orientują się zarówno w topografii jednostki, jak również w zakresie sił i środków jakimi dysponują. W zależności od zagro-

zenia oraz potrzeby ewakuacji, osoby te kierują odpowiednią liczbę funkcjonariuszy w poszczególne rejony jednostki, aby jak najszybciej przemieścić wszystkich osadzonych w bezpieczne miejsce. Elementy takich działań znajdują również odzwierciedlenie w szkoleniach przeprowadzanych w poszczególnych jednostkach, w których biorą udział wszyscy funkcjonariusze i pracownicy. W szkoleniach duży nacisk położony jest na profilaktykę zapobiegania pożarom, sposób postępowania w przypadku ich zaistnienia, ewakuację oraz posługiwanie się sprzętem pożarniczym stanowiącym wyposażenie jednostki. W ramach współdziałania uczestniczą w nich również funkcjonariusze Państwowej Straży Pożarnej. Sposobem zapewnienia bezpieczeństwa pożarowego jest też prowadzenie działań prewencyjnych poprzez system kontroli przestrzegania obowiązujących zasad ochrony przeciwpożarowej. Jego zadaniem jest eliminowanie nieprawidłowości, które mogą powodować zagrożenie pożarowe. Z analizy zdarzeń pożarowych zaistniałych w jednostkach organizacyjnych Służby Więziennej w ostatnich dziesięciu latach wynika, że w ich trakcie nikt nie odniósł obrażeń. Przeprowadzone w czasie działań ratowniczo-gaśniczych ewakuacje osadzonych, w tym osadzonych niepełnosprawnych, nie wskazują aby należało doprecyzowywać procedury wewnętrzne.

Służba Więzienna szczególną troską otacza osadzonych niepełnosprawnych intelektualnie. W dniu 5 lipca b.r. przesłano do Dyrektorów Okręgowych Służby Więziennej pismo, w którym przypomniano o konieczności każdorazowego powiadamiania sądów penitencjarnych o przypadkach przebywania w jednostkach penitencjarnych osób upośledzonych umysłowo w stopniu umiarkowanym i znacznym, osób ubezwłasnowolnionych oraz osadzonych, których pobyt w jednostce penitencjarnej z różnych innych względów może budzić wątpliwości. Ponadto Zastępca Dyrektora Generalnego pismem z dnia 28 stycznia b.r. polecił przeprowadzić szkolenia dla wychowawców działów penitencjarnych i ośrodków diagnostycznych dotyczące postępowania z osobami z zaburzeniami osobowości oraz upośledzonymi umysłowo. Polecono także, by w szkoleniach uwzględnić problematykę tworzenia indywidualnych programów oddziaływania dla tej kategorii osadzonych.

Począwszy od roku 2013 Ministerstwo Sprawiedliwości dokonuje co 6 miesięcy analizy informacji nadsyłanych przez Centralny Zarząd Służby Więziennej dotyczących osób upośledzonych umysłowo w stopniu umiarkowanym i znacznym oraz chorych psychicznie przebywających w jednostkach penitencjarnych. Informacje te zawierają dane m.in. w zakresie liczby osadzonych objętych wzmożonymi oddziaływaniami wychowawczymi, psychologicznymi, medycznymi oraz przebywających w systemie terapeutycznym, dane w zakresie wyda-

nych opinii psychiatrycznych zarówno na etapie postępowania sądowego jak i postępowania wykonawczego w rozbiciu na poszczególne Okręgowe Inspektoraty Służby Więziennej.

Również co pół roku resort zwraca się do Prezesów Sądów Okręgowych z wnioskiem o zbadanie w trybie nadzoru penitencjarnego legalności i prawidłowości osadzenia takich osób w podległych jednostkach penitencjarnych. Wszyscy Prezesi Sądów Okręgowych podejmowali i podejmują działania w ramach nadzoru wewnętrznego i przekazują do Ministerstwa Sprawiedliwości poczynione ustalenia w zakresie przestrzegania praw osób upośledzonych umysłowo. Generalnie z informacji tych wynika, że zagadnienie legalności i prawidłowości osadzenia osób upośledzonych umysłowo oraz chorych psychicznie objęte jest stałą kontrolą sędziów penitencjarnych i nie ogranicza się jedynie do osób skazanych w warunkach art. 31 § 2 k.k., lecz do bieżącej kontroli zasadności pobytu skazanych w jednostkach penitencjarnych, zarówno w aspekcie prawidłowości oceny ich poczytalności, jak i aktualnej możliwości pobytu (ze względów zdrowotnych) w warunkach detencji. Ponadto osoby te pozostają pod stałą opieką psychologiczno-wychowawczo-psychiatryczną oraz stosowane są wobec nich właściwe oddziaływania przewidziane przepisami Kodeksu karnego wykonawczego.

Wyrazem nadania odpowiedniej rangi dla ochrony praw osób upośledzonych umysłowo było zawarcie w ogólnych kierunkach wewnętrznego nadzoru administracyjnego wykonywanego przez Prezesów Sądów Apelacyjnych w zakresie wykonywania orzeczeń na rok 2015 i na rok 2016 zaleceń respektowania uprawnień osadzonych osób niepełnosprawnych intelektualnie oraz z zaburzeniami psychicznymi, ze szczególnym uwzględnieniem stanu opieki medycznej i psychologicznej oraz warunków bytowych, w jakich osoby te przebywały. Aspekt ten był przedmiotem badania przez sędziów penitencjarnych w jednostkach penitencjarnych w trakcie przeprowadzanych kontroli zaplanowanych w zakładach karnych i aresztach śledczych w 2015 r. Sprawozdania z tych kontroli, po przesłaniu ich m.in. do Ministerstwa Sprawiedliwości były przedmiotem analiz. Kontroli podlegało również wykonanie zaleceń pokontrolnych zawartych w sprawozdaniach przez sędziów wizytatorów.

Według stanu na dzień 25 stycznia 2016 r. w jednostkach penitencjarnych przebywały 83 osoby upośledzone umysłowo w stopniu umiarkowanym oraz 57 osadzonych, wobec których orzeczono częściowe lub całkowite ubezwłasnowolnienie. We wszystkich tych przypadkach dyrektorzy jednostek penitencjarnych przekazali informacje o przebywaniu tej kategorii osób w detencji właściwym sądom penitencjarnym. Nie stwierdzono przypadku przebywania w jednostkach penitencjarnych osadzonych upośledzonych w stopniu znacznym. W jednost-

kach penitencjarnych przebywały 233 osoby chore psychicznie. Osoby te objęte były wzmocnionymi oddziaływaniami psychologicznymi i medycznymi (219 osadzonych) bądź przebywały w systemie terapeutycznym (61 osadzonych). W zdecydowanej liczbie przypadków w dokumentacji tych osób znajdowały się opinie psychiatryczne świadczące o ich zbadaniu w trakcie postępowania jurysdykcyjnego. Natomiast z danych na dzień 5 maja 2016 r. wynika, że w jednostkach penitencjarnych przebywało 368 osób upośledzonych umysłowo i chorych psychicznie. Z tej liczby 91 osób jest tymczasowo aresztowanych. Z przeprowadzonej analizy spraw osób, wobec których zastosowano środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania wynika, że w żadnym przypadku nie zachodzi okoliczność przewidziana w art. 259 § 3 k.p.k. (zagrożenie wynikające z przyjętej kwalifikacji prawnej czynu nie przekracza dwóch lat pozbawienia wolności). Ponadto z wymienionej liczby, u 319 osób stwierdzono chorobę psychiczną w rozumieniu ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. *o ochronie zdrowia psychicznego* (Dz.U. z 2011 r. Nr 231.poz. 1375), u 49 osób stwierdzono upośledzenie umysłowe w stopniu umiarkowanym. Podobnie jak w zestawieniu za poprzedni okres, nie stwierdzono przypadku przebywania w jednostkach penitencjarnych osadzonych upośledzonych w stopniu znacznym. Wszyscy wyżej wymienieni osadzeni objęci zostali wzmocnionym oddziaływaniem penitencjarnym odbywając karę w systemie terapeutycznym.

2) Kontrole osobiste

W chwili obecnej trwają końcowe prace nad projektem rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w *sprawie sposobów ochrony jednostek organizacyjnych Służby Więziennej*. W projekcie tym zawarto zapisy wprowadzające obligatoryjną kontrolę dwuetapową polegającą na tym, że funkcjonariusz najpierw kontroluje część odzieży, a przed kontrolą kolejnej części, osadzony będzie mógł się ubrać. Dodatkowo w Centralnym Zarządzie Służby Więziennej trwają prace związane z opracowaniem kompleksowych procedur kontrolnych osadzonych, osób ubiegających się o wstęp na teren jednostek organizacyjnych oraz funkcjonariuszy. Procedury te będą określały szczegółowo, w jakich sytuacjach i w jaki sposób mają być dokonane poszczególne kontrole, w tym również kontrola osobista. Dodatkowo będą zawierały wskazania, w jakich sytuacjach decyzja o kontroli powinna być udokumentowana. W dotychczas obowiązujących przepisach nie określono szczegółowego sposobu wykonywa-

nia takich kontroli ograniczając się tylko do wyszczególnienia zakresu kontroli (art. 116 ust. 3 k.k.w.).

Na potrzebę uregulowania tej materii zwracał uwagę w swych wystąpieniach Rzecznik Praw Obywatelskich wskazując, iż obowiązujące przepisy dotyczące przeprowadzenia kontroli osobistej są sformułowane zbyt ogólnie i mogą rodzić niebezpieczeństwo naruszenia standardów określonych w *Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*. Projektowane rozwiązanie jest zgodne z postulatami Rzecznika i jest podobne do uregulowań obowiązujących w krajach Unii Europejskiej m.in. w Wielkiej Brytanii. Wobec powyższego uznać należy, iż proponowane zmiany są wystarczające do wykonania wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawie *Milka przeciwko Polsce*.

3) Dostęp więźniów do informacji publicznej i prawo do informacji

Dostęp do Biuletynu Informacji Publicznej w jednostkach penitencjarnych jest jedną z form dostępu do informacji publicznej. Osoby pozbawione wolności mają możliwość uzyskania informacji oprócz Biuletynu Informacji Publicznej, na wniosek, niezwłocznie - ustnie lub pisemnie bez pisemnego wniosku, w drodze wyłożenia lub wywieszenia w miejscach ogólnie dostępnych.

Zgodnie z art. 2 ust.2 ustawy z dnia 9 kwietnia 2010 roku o Służbie Więziennej (Dz.U. z 2016 r. poz. 713) do podstawowych zadań Służby Więziennej należy ochrona społeczeństwa przed sprawcami przestępstw lub przestępstw skarbowych osadzonymi w zakładach karnych, aresztach śledczych i zapewnienie w zakładach karnych i aresztach śledczych porządku i bezpieczeństwa. Służba Więzienna podejmuje działania, aby umożliwić w jak najszerszym zakresie, dostęp do informacji publicznej osobom odbywającym karę pozbawienia wolności, zachowując przy tym zasady bezpieczeństwa. Skazani mają obecnie dostęp do informacji publicznej i prawnej poprzez następujące strony internetowe: www.bip.sw.gov.pl, www.sw.gov.pl, ip.lex.pl, www.e-sady.gov.pl, swaweb1.ms.gov.pl, rcl.gov.pl, dziennikiurzedowe.gov.pl, dziennikustaw.gov.pl, monitor.polski.gov.pl, legislacja.rcl.gov.pl, bip.rpo.gov.pl, brpo.gov.pl, Skype. Jednakże ze względu na brak możliwości technicznych, dostęp do kolejnych stron internetowych Biuletynu Informacji Publicznej jest uruchamiany sukcesywnie. Obecnie dostęp do innych niż powyżej wymienione stron internetowych rozpa-
truje się indywidualnie, na prośbę osób pozbawionych wolności, po sprawdzeniu pełnego

bezpieczeństwa dostępu do danej strony WWW przez właściwe komórki okręgowych inspektoratów Służby Więziennej. Strony te są udostępniane w specjalnie wydzielonym łączu internetowym dla osadzonych. Odnosząc się do uwag, iż w kilku jednostkach stwierdzono brak należytego rozpropagowania wiedzy na temat możliwości zapoznawania się ze zbiorami BIP, stwierdzić należy, że informacja publiczna w Służbie Więziennej jest przedmiotem systematycznych szkoleń funkcjonariuszy, w tym kadry okręgowych inspektoratów Służby Więziennej. Ponadto zobowiązano wszystkich funkcjonariuszy do należytego rozpropagowania wśród osadzonych możliwości korzystania z w/w stron internetowych.

Osadzeni cudzoziemcy także korzystają z prawa do informacji. Udostępnia się im opracowany przez Służbę Więzienną w siedmiu wersjach językowych (angielskiej, niemieckiej, francuskiej, arabskiej, bułgarskiej, rosyjskiej oraz rumuńskiej) „Informator dla tymczasowo aresztowanych, skazanych, ukaranych oraz cudzoziemców” który zawiera podstawowe informacje o prawach i obowiązkach osoby pozbawionej wolności. Zawiera on również informację o prawie do złożenia wniosku o nadanie statusu uchodźcy oraz obowiązującej w tym zakresie procedurze. W roku 2016 został on zaktualizowany w związku ze zmianami przepisów karno-wykonawczych. W bieżącym roku nie przewidziano środków finansowych na tłumaczenia informatora na inne języki obce. Należy nadmienić, iż koszt tłumaczenia ww. informatora na inny język wynosi ponad 2 tys. zł. Obywatele krajów nie posługujących się językami umożliwiającymi korzystanie z dostępnego informatora stanowią - zgodnie z danymi statystycznymi - przypadki jednostkowe (np. Gwatemala, Nepal, Somalia). W celu poprawy standardów komunikowania się z osadzonymi cudzoziemcami w roku 2015 zakupiono w ramach Norweskiego Mechanizmu Finansowego łącznie 320 translatorów na potrzeby jednostek penitencjarnych, umożliwiających porozumiewanie się w dwudziestu dziewięciu językach oraz przeszkolono na kursach językowych 1.618 funkcjonariuszy i innych pracowników pozostających w bezpośrednim kontakcie z cudzoziemcami.

4) Brak lub uboga oferta zajęć kulturalno-oświatowych adresowanych do osób tymczasowo aresztowanych, a także skazanych

Konieczność zapewnienia prawidłowego toku postępowania karnego, a także porządku i bezpieczeństwa w jednostce poprzez izolowanie współuczestników przestępstwa oraz dużą liczbę grup izolacyjnych nie sprzyjają organizacji czasu wolnego dla tymczasowo-

aresztowanych w formie, która pozwalałaby na przebywanie poza celami w większym wymiarze. Więziennictwo podejmuje jednak działania, mające na celu zapewnienie tej grupie osadzonych możliwości uczestnictwa w jak największej liczbie zajęć aktywizujących osadzonych poza całą mieszkalną.

W celu zwiększenia częstotliwości i jakości zajęć kulturalno-oświatowych i sportowych dostępnych dla osadzonych, umożliwiających bezpośrednio uczestnictwo tymczasowo aresztowanych i skazanych w tych zajęciach Służba Więzienna kontynuowała w 2015 r. realizację programów w tym zakresie. Od maja 2016 r. wprowadzono obowiązek realizacji dodatkowych zajęć kulturalno-oświatowych lub z zakresu kultury fizycznej i sportu, w szczególności dla osadzonych młodocianych i tymczasowo aresztowanych. Wynikało to z ustaleń przeprowadzonych kontroli, w trakcie których stwierdzono, że oferta tych zajęć dla tych osób jest zbyt uboga i niewystarczająco zróżnicowana. Niekorzystne oceny pod adresem Służby Więziennej w tym zakresie wskazywały wielokrotnie w raportach powizytacyjnych CPT, które podkreślały konieczność wprowadzenia szczegółowych rozwiązań. Ponadto, w celu usprawnienia i usystematyzowania pracy wychowawców ds. kulturalno-oświatowych oraz sportu wprowadzono tygodniowy plan zajęć. Powinien on zawierać wszystkie przedsięwzięcia z zakresu działalności kulturalno-oświatowej i sportowej realizowane zarówno na terenie zakładu karnego, jak i poza terenem jednostki penitencjarnej. Dodatkowo dla uporządkowania i określenia czasu realizacji zajęć prowadzonych w świetlicach, halach sportowych, boiskach oraz innych pomieszczeniach wprowadzono grafik realizacji zajęć w poszczególnych pomieszczeniach. Plan oraz grafik są zatwierdzane przez dyrektora jednostki oraz podawane do wiadomości osadzonych. Określono także podstawowe formy zajęć kulturalno-oświatowych (koła zainteresowań, organizacja konkursów, spotkań tematycznych, pogadek, tworzenie zespołów skazanych) oraz wskazano potencjalne miejsca realizacji zajęć kulturalno-oświatowych, akcentując szeroki zakres pomieszczeń (świetlica oddziału, świetlica centralna, biblioteka, czytelnia, pracownia, inne przystosowane pomieszczenia). Wszystkie powyższe rozwiązania służą zdynamizowaniu oraz dywersyfikacji tej formy prowadzenia oddziaływań penitencjarnych.

Ponadto, zgodnie z planem kontroli Centralnego Zarządu Służby Więziennej w roku 2016 problematyka organizacji w aresztach śledczych i zakładach karnych działalności kulturalno-oświatowej i sportowej dla tymczasowo aresztowanych jest objęta szczegółowym nad-

zorem ze strony Biura Penitencjarnego CZSW. Dyrektor Generalny Służby Więziennej polecił dyrektorom okręgowym Służby Więziennej organizowanie zajęć kulturalno-oświatowych i sportowych w sposób odpowiednio zaplanowany, zorganizowany i udokumentowany, przypominając podstawowe zasady organizacji takich zajęć oraz konieczność przywracania pierwotnego przeznaczenia świetlic zaadaptowanych wcześniej na cele mieszkalne.

Warto podkreślić, że z uwagi na malejącą liczbę osób skazanych przebywających w zakładach karnych i aresztach śledczych, znacznie zmniejsza się też liczba osadzonych przypadających na jedną funkcjonującą świetlicę, co oznacza zwiększenie dostępności osadzonych do zajęć kulturalno-oświatowych i sportowych. Tylko w okresie 2014 – 2015 odzyskano 320 świetlic, przekształconych uprzednio jako cele mieszkalne. Liczba świetlic odzyskanych nie przekłada się na ogólny wzrost ich liczby, ponieważ w tym czasie występowały wyłączenia z użytkowania niektórych oddziałów mieszkalnych spowodowane zmniejszeniem ogólnej liczby skazanych. Warto odnotować jest również, że o ponad 1/3 spadła liczba świetlic wykorzystywanych jako cele mieszkalne. Dyrektor Generalny Służby Więziennej zdecydował w dniu 14 kwietnia 2016 r., iż dla każdego oddziału mieszkalnego powinno być wyznaczone pomieszczenie świetlicy.

W kwestii dotyczącej nauczania oraz zatrudnienia tymczasowo aresztowanych informuję, że w roku szkolnym 2014/2015 naukę pobierało 6 uczniów, w roku szkolnym 2015/2016 - 5 uczniów. W 2015 r. zatrudnionych było łącznie 134 tymczasowo aresztowanych (w tym 7 odpłatnie).

5) Traktowanie

Odnosząc się do zastrzeżeń w Raporcie dotyczących stosowania środków przymusu bezpośredniego informuję, iż w dniu 26 sierpnia 2016 r. Biuro Ochrony i Spraw Obronnych CZSW skierowało pismo do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w Gdańsku w sprawie przeprowadzenia kontroli użycia środków przymusu bezpośredniego w Areszcie Śledczym w Starogardzie Gdańskim, wskazanych w raporcie. W odpowiedzi Dyrektor Okręgowy w Gdańsku poinformował, że kontrola taka została przeprowadzona w dniach 12 i 13 października 2015 r. Przedmiotem kontroli była prawidłowość użycia środków przymusu we wskazanej jednostce w związku z uwagami zawartymi w protokole po wizycie przedstawicieli

Rzecznika Praw Obywatelskich. Kontrola dotyczyła użycia środków za okres od 1 października 2014 r. do 12 października 2015. Z przedstawionej dokumentacji wynika, że w przypadkach wskazanych w raporcie nie doszło do zachowań, które można uznać za poniżające traktowanie osadzonych.

Należy w tym miejscu zwrócić uwagę, że w roku 2015 funkcjonariusze Służby Więziennej 810 razy podejmowali decyzję o konieczności użycia środków przymusu bezpośredniego. Przypadki nieprawidłowości należy więc traktować jako jednostkowe. Niemniej, zagadnienie to jest i będzie przedmiotem kontroli merytorycznych komórek Centralnego Zarządu Służby Więziennej.

W kwestii ubioru osadzonych w trakcie transportowania, to podobnie jak w latach ubiegłych Służba Więzienna podziela stanowisko Rzecznika Praw Obywatelskich, że co do zasady osadzeni powinni być transportowani we własnej odzieży. Jednak występują sytuacje, gdy zachodzi konieczność przewozu osadzonego w stroju więziennym. Sytuacje takie uzasadnione są względami bezpieczeństwa realizowanego konwoju i stanowią przesłankę do wydania decyzji przez osobę uprawnioną. W roku 2015 odnotowano dwie ucieczki osadzonych w trakcie ich konwojowania przez funkcjonariuszy Służby Więziennej, w tym jedna w czasie realizacji badań w placówce społecznej służby zdrowia. Przemieszczania osadzonych do pozawięziennych placówek służby zdrowia, nie należy traktować tożsamo z jego transportem do innej jednostki penitencjarnej. Wiąże się często z koniecznością przewiezienia do placówki, która jest nieznana funkcjonariuszom. Konwoje te są obciążone bardzo dużym stopniem ryzyka, stąd też najczęściej podejmowane są decyzje o konieczności przebrania osadzonego w ubranie skarbowe.

W części Raportu poruszono także problematykę nieuprzejmego zwracania się do osadzonych przez funkcjonariuszy działów ochrony. Informuję, iż podczas wszystkich szkoleń zwracana jest uwaga funkcjonariuszy dotycząca zasad właściwego odnoszenia się do osób pozbawionych wolności i działania te będą kontynuowane. Co do zasady, funkcjonariusze działu ochrony realizują czynności służbowe z poszanowaniem godności osób osadzonych. Incydentalne przypadki niewłaściwego zwracania się w sposób skracający dystans nie powinny więc wpływać na wizerunek czy prawidłową ocenę pracy Służby Więziennej.

6) Dostęp więźniów do opieki medycznej

W kwestii dotyczącej obecności osób niewykonujących zawodu medycznego podczas udzielania świadczeń medycznych osobom osadzonym uprzejmie informuję, że aktualnie sytuacje takie występują wyłącznie w przypadkach, gdy na mocy art. 115 § 8 k.k.w. o taką asystę zwróci się lekarz.

7) Sytuacja osób stwarzających poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu (tzw. niebezpieczni)

Tematyka osadzonych tzw. „niebezpiecznych” jest szeroko omawiana każdorazowo w trakcie odpraw z kierownictwem Służby Więziennej. Wyroki Europejskiego Trybunału Praw Człowieka są poddawane wnikliwej analizie, a rekomendacje wdrażane do realizacji. Znowelizowany *Kodeks karny wykonawczy* wprowadził możliwość odstąpienia od niektórych zasad odbywania kary przez sprawców szczególnie niebezpiecznych. Dotychczasowe, obligatoryjne kontrole osobiste, przeprowadzane przy każdorazowym wyjściu i powrocie do cel, mogą decyzją komisji penitencjarnej zostać zmienione np. na kontrole wykonywane w określonych sytuacjach. Nowelizacja ta została szczegółowo omówiona w trakcie odprawy rocznej kierownictwa Służby Więziennej oraz odprawy dla kierowników ochrony. Ponadto Dyrektor Generalny Służby Więziennej polecił:

- decyzje o zakwalifikowaniu podejmować ze szczególną rozważą i utrzymywać wobec osadzonych szczególnie niebezpiecznych;
- przy podjęciu i każdorazowej weryfikacji decyzji o uznaniu osadzonego za niebezpiecznego we wniosku komisja penitencjarna ma obowiązek odnieść się do zapisu art. 88a §2 k.k.w. oraz art. 88b §1 kkw, dokonując jednocześnie szczegółowego uzasadnienia i wskazania faktycznych powodów;
- w przypadku przedłużania statusu „niebezpiecznego”, istotna jest okresowa weryfikacja potrzeby jego stosowania zgodnie z art. 88b §1 k.k.w.

Efektom powyższych działań jest systematyczny spadek liczby osadzonych posiadających status niebezpiecznych. W dniu 10 czerwca 2016 r. w jednostkach penitencjarnych przebywało 139 osadzonych zakwalifikowanych do „niebezpiecznych”, a od początku roku wobec

75 osadzonych podjęto decyzje o odwołaniu z tej szczególnej kategorii. Ponadto na podstawie dyspozycji wynikającej z art. 88b § 2 k.k.w.:

- w 45 przypadkach odstąpiono od wymogu określonego w art. 88b §1 pkt 5 k.k.w., tj. poddawania kontroli osobistej przy każdorazowym wyjściu i powrocie do celi mieszkalnej;
- w 6 przypadkach zrezygnowano ze stosowania zapisów art. 88b §1 pkt 10 k.k.w. wyrażając zgodę na posiadanie w celi odzieży sportowej w postaci koszulki i spodenek oraz korzystanie z nich w czasie przebywania na świetlicy oddziału;
- w 2 przypadkach odstąpiono od potrzeby stosowania zasad określonych w art. 88b §1 pkt 2 k.k.w. w zakresie części realizowanych kontroli celi;
- w jednym przypadku zrezygnowano z ograniczeń zawartych w art. 88b §1 pkt 5,6,7 i 10 k.k.w.

Odnosnie sytuacji umieszczania osadzonych w celi monitorowanej, to dotyczy ona osób stwarzających poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa jednostki. Zgodnie z poleceniem Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 8 sierpnia 2013 r. decyzja w sprawie umieszczenia w celi monitorowanej, powinna mieć formę pisemną wraz z uzasadnieniem i taka praktyka jest stosowana w jednostkach organizacyjnych Służby Więziennej. Żadne jednak przepisy nie nakładają na Służbę Więzienną obowiązku odbierania podpisu osadzonego na takiej decyzji. Niemniej, w najbliższym czasie zostanie opracowany jednolity wzór decyzji, która będzie przekazywana osadzonemu.

8) Warunki bytowe

W celu zmniejszenie zaludnienia jednostek penitencjarnych podejmowane są na bieżąco następujące działania:

Pozyskiwanie dodatkowych pomieszczeń zakwaterowania

Realizacja „Programu pozyskania 17.000 miejsc w jednostkach organizacyjnych więziennictwa w latach 2006 - 2009”, z uwagi na brak pełnego zabezpieczenia zgłaszanych potrzeb finansowych, uległa przesunięciu w czasie. W latach 2006-2010 pozyskano łącznie 15.249 nowych miejsc zakwaterowania (13.388 miejsc w wyniku działalności inwestycyjnej i 1.861 miejsc w wyniku działalności remontowej). W latach 2011-2014, w wyniku działalności inwestycyjnej uzyskano 3.105 nowych miejsc zakwaterowania dla osadzonych. W 2015 roku oddano do użytkowania 538 nowych miejsc zakwaterowania dla osadzonych.

Aktualnie wszyscy osadzeni mają zapewnioną normę powierzchni celi mieszkalnej na poziomie minimum 3 m² przypadającą na jedną osobę, ustaloną zgodnie z obowiązującymi przepisami.

Wprowadzenie na stałe systemu dozoru elektronicznego (SDE)

W dniu 7 września 2007 r. przyjęto ustawę o wykonywaniu kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego, zwanego dalej „SDE”. Minister Sprawiedliwości do wykonywania zadań w tym systemie wyznaczył Centralny Zarząd Służby Więziennej. W ten sposób zostało utworzone Biuro Dozoru Elektronicznego, które wspólnie z sądami oraz kuratorami zawodowymi ma za zadanie nadzorować wykonywanie kary w SDE. Pierwsi skazani rozpoczęli odbywanie kary w tym systemie we wrześniu 2009r. Z dniem 1 lipca 2015 r. przepisy ustawy o SDE zostały zaimplementowane do Kodeksu karnego i Kodeksu karnego wykonawczego. SDE umożliwia odbywanie krótkoterminowej kary (do jednego roku) poza zakładem karnym w systemie kontroli elektronicznej oraz stosowany jest do wykonywania środków karnych (zakazów zbliżania się do osób lub miejsc, obowiązku przebywania w miejscu stałego pobytu w czasie trwania imprezy masowej), a także środków zabezpieczających (stała kontrola miejsca pobytu kontrolowana za pomocą technologii GPS). Ogólna pojemność systemu to 12.500, a od 1 stycznia 2017 r. wzrosła do 15.000 miejsc. Na dzień 15 października 2016 r. karę w SDE odbywały 3.321 osób. W czasie całego okresu funkcjonowania systemu karę odbyło 51.131 osób.

Doświadczenia z dotychczasowego 6-letniego okresu stosowania SDE wskazują na jego dużą skuteczność, gdyż tylko około 6% zezwoleń na odbywanie kary w tym systemie zostało uchylonych przez sąd w związku z nieprzebrzeganiem przez skazanych warunków odbywania kary.

Rozszerzenie możliwości stosowania kar alternatywnych

Na przestrzeni ostatnich lat wzrasta tendencja szerszego orzekania kar łagodniejszych i nieizolacyjnych kosztem kar surowych i bezwzględnie wykonywanych. Nowelizacje Kodeksu karnego zawierają rozwiązania mające na celu rozszerzenie możliwości stosowania kar o charakterze nieizolacyjnym, w tym poprzez wykorzystanie SDE. Przewidują one przyznanie (tam, gdzie to możliwe i zasadne) prymatu stosowania kar wolnościowych (ograniczenia wolności i grzywny) nad karą pozbawienia wolności (w tym także z warunkowym zawieszeniem

jej wykonania) oraz szersze wykorzystanie SDE w wykonywaniu kar, środków karnych i środków zabezpieczających.

Istotne zmiany legislacyjne zmierzające do ograniczenia stosowania kar pozbawienia wolności na rzecz kar wolnościowych:

- art. 37 a k.k. – możliwość orzekania grzywny albo kary ograniczenia wolności zamiast kary pozbawienia wolności w przypadku ustawowego zagrożenia karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą 8 lat (wcześniej przed lipcem 2015 r. dotyczyło to sytuacji zagrożenia karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą 5 lat);

- art. 58 § 1 k.k. – priorytet kar wolnościowych przy alternatywnym zagrożeniu karami, gdy przestępstwo jest zagrożone karą pozbawienia wolności do lat 5 (kara pozbawiania wolności jako *ultima ratio*);

- uchylene art. 58 § 2 k.k. skutkujące zdjęciem z sądu obowiązku badania stanu majątkowego sprawcy w celu ustalenia zasadności orzeczenia grzywny (zmiana od 1 lipca 2015 r.);

- art. 69 § 1 k.k. – ograniczenie możliwości warunkowego zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności orzeczonych do kar w wymiarze nieprzekraczającym roku i tylko wówczas, jeżeli sprawca w czasie popełnienia czynu nie był skazany na karę pozbawienia wolności; (do 1 lipca 2015 r. dotyczyło to kar do 2 lat);

- zmiana art. 107 § 4 i 4 a k.k. w zakresie skrócenia okresu zatarcia skazania z mocy prawa: w razie skazania na karę ograniczenia wolności - z 5 lat do 3 lat od wykonania lub darowania kary albo od przedawnienia jej wykonania, a w razie skazania na grzywnę - z 5 lat do roku od wykonania lub darowania kary albo od przedawnienia jej wykonania (zmiana od 21 marca 2015 r.);

- możliwość wstrzymania wykonania zastępczej kary pozbawienia wolności zarządzonej za grzywnę lub karę ograniczenia wolności (art. 48 a k.k.w. i art. 65 a k.k.w.);

Ministerstwo Sprawiedliwości w zakresie aktywizacji zawodowej więźniów poprzez pracę przygotowało pilotażowy program pracy więźniów, którego celem jest zmniejszenie obciążenia finansowego społeczeństwa oraz budowanie poczucia sprawiedliwości u skazanych, prowadzącego do skutecznej resocjalizacji. Program składać będzie się z trzech filarów:

- budowy 40 hal produkcyjnych przy zakładach karnych w latach 2016-2023;

- rozszerzenia zakresu możliwości nieodpłatnej pracy więźniów na rzecz samorządów;

- wprowadzenia ulgi dla przedsiębiorców zatrudniających więźniów.

Środki na realizację Programu pochodzić będą z Funduszu Aktywizacji Zawodowej Skazanych oraz Rozwoju Przywiąziennych Zakładów Pracy – potrąceń z wynagrodzeń więźniów.

Realizowany jest także postulat zapewnienia każdemu osadzonemu możliwości spędzania rozsądnej części dnia poza celą, angażowania w różnorodne celowe zajęcia. W jednostkach penitencjarnych realizowane są programy readapcyjne, uwzględniające potrzeby różnych grup osadzonych w zakresie: przeciwdziałania przemocy i agresji, przeciwdziałania uzależnieniom, przeciwdziałania prokryminalnym postawom, w zakresie aktywizacji zawodowej, kształtowania umiejętności społecznych i poznawczych, integracji rodzin, ekologii, zajęć kulturalno-oświatowych, sportowych i innych.

W zakresie braku trwałej zabudowy kąpoków sanitarnych:

- Areszt Śledczy w Hajnówce - wizytowany pawilon jest wyłączony z użytkowania, aktualnie prowadzony jest w nim kompleksowy remont. W zakresie robót ujęto m.in. zabudowę kąpoków i wydzielenie stanowisk prysznicowych w łaźni. Planowane zakończenie remontu to dzień 31 października 2016 r.;

- Areszt Śledczy w Krakowie - w jednostce trwają prace związane z zabudową kąpoków sanitarnych. W ramach posiadanych środków finansowych, w 2016 r. zabudowano 23 kąpoki;

- Zakład Karny w Sierakowie Śląskim - wykonano zabudowę dolnej części kąpoków w dwóch z trzech oddziałów, trzeci z oddziałów – zabudowa w realizacji;

- Areszt Śledczy w Starogardzie Gdańskim - w celach jednoosobowych kąpoki sanitarne wykonane są z materiału pełnego do wysokości 1,5 metra, co zapewnia zachowanie minimum intymności. Monitoring w tych celach stosowany jest przy użyciu kamer z funkcją maskowania określonych pól obrazu (w tym przypadku w miejscu korzystania z urządzeń sanitarnych) zarówno w czasie rzeczywistym jak i po utrwaleniu na nośniku pamięci;

- Areszt Śledczy w Grójcu - zamontowano przesłony w celach jednoosobowych, aby zapewnić intymność podczas korzystania z toalety poprzez trwałe zasłony w kratkach koszowych drzwi;

- Areszt Śledczy w Opolu - zadanie zrealizowane;

- Areszt Śledczy w Radomiu - zamontowano zasłonki w celach jednoosobowych, aby zapewnić intymność podczas korzystania z toalety;

- Areszcie Śledczy Warszawa-Mokotów - zadanie zostało wykonane;
- Zakład Karny w Hrubieszowie - wykonano przesłony w kącikach cel jednoosobowych;
- Zakład Karny w Sierakowie Śląskim - zlecono wykonanie osłon toalet w celach izolacyjnych od strony wejścia;
- Zakład Karny w Przytułach Starych - montaż przesłon zostanie wykonany do końca 2016 r.;
- Zakład Karny w Koronowie - w celach izolacyjnych przesłony zostaną zamontowane do końca 2016 r.;
- Zakład Karny we Włodawie - we wszystkich celach jednoosobowych zamontowano stosowne przesłony;
- Zakład Karny we Włocławku - zamontowano przesłony w kącikach cel jednoosobowych.
- Areszt Śledczy w Starogardzie Gdańskim - wszystkie stanowiska prysznicowe zostały wyposażone w przegrody zapewniające zachowanie intymności;
- Areszt Śledczy w Hajnówce – kąciki zostaną wykonane w ramach kompleksowego remontu pawilonu zakwaterowania osadzonych;
- Areszt Śledczy w Opolu - zamontowano przegrody stanowisk prysznicowych w łaźni oddziału III;
- Areszt Śledczy w Grójcu - wykonano remont łaźni, w trakcie którego wyodrębniono stanowiska prysznicowe;
- Areszt Śledczy w Szczecinie - łaźnie w oddziałach C4 i C5 posiadają przegrody oddzielające stanowiska prysznicowe. W bieżącym roku zamontowano przegrody w łaźni oddziału A3. W pozostałych łaźniach nie wydzielono stanowisk prysznicowych;
- Zakład Karny w Przytułach Starych - zamontowano przegrody w dwóch łaźniach oddziałowych, w pozostałych łaźniach przegrody zostaną zamontowane do końca bieżącego roku;
- Zakład Karny w Hrubieszowie - wydzielono stanowiska prysznicowe w łaźniach;
- Zakład Karny Nr 2 we Wrocławiu - przegrody zostały zamontowane w łaźniach pawilonów A i C, a w pawilonie D są w trakcie montażu.

Służba Więzienna od szeregu lat systematycznie realizuje zadania inwestycyjno-remontowe mające na celu, w szczególności, poprawę warunków bytowych osadzonych w polskich więzieniach, w tym również - w miarę możliwości finansowych - likwiduje bariery architektoniczne dla niepełnosprawnych poruszających się na wózkach inwalidzkich. W ramach działań zmierzających do poprawy warunków dla niepełnosprawnych wszystkie nowobudowane obiekty są realizowane zgodnie z art. 5 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 07 lipca

1994 r. Prawo budowlane, przy uwzględnieniu przepisów wynikających z rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie. Przy budowie nowych pawilonów penitencjarnych każdorazowo przewiduje się utworzenie miejsc zakwaterowania dla osób niepełnosprawnych.

W ubiegłym 2015 r. zrealizowano następujące zadania:

- budowa pawilonu penitencjarnego typu zamkniętego w Areszcie Śledczym w Hajnówce,
- budowa sali widzeń w Areszcie Śledczym w Hajnówce,
- budowa obiektu administracyjnego w Zakładzie Karnym w Głubczycach.

Ponadto, dla poprawy sytuacji osób z niepełnosprawnościami podjęto działania:

- Areszt Śledczy w Starogardzie Gdańskim - w roku bieżącym rozpoczęto budowę nowego ambulatorium w jednostce dostosowanego do wymagań osób niepełnosprawnych. Planowane zakończenie budowy do końca 2017 r.;
- Areszt Śledczy w Radomiu - dostosowano izby chorych do potrzeb osób niepełnosprawnych (zamontowano drugie lusterka, uzupełniono poręcze, wymieniono kółka przy łóżkach);
- Zakład Karny w Gębarzewie - obniżono przyciski przyzywowe w celach, dostosowano stoły i szafki, poprawiono zbyt nisko umieszczone i poluzowane poręcze przy muszli ustępowej, poprawiono wysokość poręczy przy umywalce.

9) Personel

W sprawozdaniu z 2015 roku CPT zaleca władzom polskim, aby objęto wszystkich funkcjonariuszy i pracowników cywilnych Służby Więziennej, pracujących w bezpośrednim kontakcie z osadzonymi szkoleniami z zakresu komunikacji interpersonalnej, przeciwdziałaniu wypaleniu zawodowemu. Organizowane i ujęte w Harmonogramie szkoleń Zespołu Służby Medycyny Pracy i Bezpieczeństwa i Higieny seminaria kładą nacisk na rozwój umiejętności komunikacji interpersonalnej, a także na sposoby przeciwdziałania i neutralizowania stresu i wypalenia zawodowego. Wieloletnie doświadczenie pokazuje, że proponowana oferta nie trafia do wszystkich funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej z uwagi na dysproporcję pomiędzy liczbą adresatów, a możliwościami wykonawców. Rozwiązaniem sytuacji byłoby pozyskanie etatów dla psychologów realizujących zadania medycyny pracy w okręgowych inspektoratach Służby Więziennej, a także włączenie do organizowanych szkoleń przeszkolonych w tym zakresie funkcjonariuszy i pracowników cywilnych. Realizacja zale-

czenia CPT, o której mowa wyżej, ma charakter ciągły i odbywa się poprzez podejmowanie działań zapewniających wsparcie dla funkcjonariuszy pracowników Służby Więziennej.

Uwagi dotyczące młodzieżowych ośrodków wychowawczych, zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich

1. Konieczność przygotowania nowej ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich

Minister Sprawiedliwości polecił podjęcie prac legislacyjnych w zakresie postępowania w sprawach nieletnich, w celu kompleksowej regulacji tego zagadnienia. Z uwagi na szeroki zakres tematyki wymagającej uregulowania rozważa się powołanie zespołu do opracowania systemowych rozwiązań w postępowaniu w sprawach nieletnich z uwzględnieniem większości zagadnień wskazanych przez przedstawicieli KMP w raporcie, tj.:

- określenie przesłanek umieszczenia wychowanków w izbach przejściowych oraz terminów przebywania nieletnich w tych izbach i odstąpienie od systemu izolacji nieletnich ze względu na bezpieczeństwo i porządek w zakładzie – w obowiązującym od dnia 10 lipca 2016r. rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości zmieniającym *rozporządzenie w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich* (Dz.U. z 2016r., poz. 995) uchylony został przepis umożliwiający dyrektorom placówek umieszczanie nieletnich na czas określony w izbie przejściowej dla zapewnienia bezpieczeństwa lub porządku w zakładzie;
- określenie sposobu dokonywania kontroli osobistej przez personel zakładów dla nieletnich;
- uregulowanie obowiązku poddania się przez nieletnich badaniom na obecność w organizmie alkoholu lub innych substancji psychoaktywnych;
- uregulowanie warunków i zasad stosowania środków technicznych celem zapewnienia bezpieczeństwa w zakładach i schroniskach, w tym monitoringu wizyjnego w miejscach detencji;
- określenie pełnego katalogu praw i obowiązków nieletnich umieszczonych w zakładach i schroniskach, z uwzględnieniem codziennego pobytu na świeżym powietrzu.

2. Odniesienie się do uwag powizytacyjnych

Obszary wymagające poprawy wskazane w raportach sporządzanych przez przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji każdorazowo obejmowane były nadzorem wizytato-

rów ówczesnego Departamentu Wykonania Orzeczeń i Probacji (obecnie Departament Spraw Rodziny i Nietletnich) Ministerstwa Sprawiedliwości i kontrolowane podczas przeprowadzanych wizytacji. Do końca sierpnia 2016r. wizytacje obejmujące całokształt działalności zakładu lub schroniska przeprowadzone zostały w pięciu placówkach, w tym w dwóch (Zakład Poprawczy i Schronisko dla Nietletnich w Mrozach oraz Schronisko dla Nietletnich w Warszawie-Okęciu), o których mowa w raporcie KMP z 2015r. Podczas wykonywania czynności kontrolnych szczegółowej analizie poddane zostały przepisy w obowiązujących procedur i regulaminów pod kątem przestrzegania praw nietletnich. Sprawdzono również wykonanie zaleceń sformułowanych w wyniku wizytacji. W obu wymienionych powyżej placówkach stwierdzono realizację wydanych przez KMP zaleceń.

W przypadku pozostałych placówek, w których w 2015 r. odbyły się wizytacje KMP (SdN i ZP w Warszawie-Falenicy, ZP w Ostrowcu Świętokrzyskim, ZP i SdN w Laskowcu, ZP i SdN w Głogowie) dyrektorzy zobowiązani zostali do szczegółowego wyjaśnienia wskazanych nieprawidłowości. W ramach sprawowanego przez Ministra Sprawiedliwości nadzoru zwierzchniego pismem nadzorczym z dnia 15 marca 2016r. dyrektorzy wszystkich zakładów i schronisk zostali zobowiązani do przeanalizowania wewnętrznych aktów prawnych funkcjonujących w placówkach celem dostosowania ich treści do obowiązujących przepisów oraz zbadanie poprawności stosowanych w placówkach praktyk, które były kwestionowane przez przedstawicieli KMP, w szczególności:

- w zakresie dostosowania wyposażenia izb przejściowych do standardu pomieszczenia mieszkalnego;
- zaprzestania stosowania kajdanek/prowadnic podczas transportu nietletnich, obowiązku noszenia stygmatyzującego ubioru, składania meldunków, wykonywania ćwiczeń dyscyplinujących, montowania kamerami w pomieszczeniach łaźni, toalet, miejscach kontroli osobistej;
- zamontowania przesłon w łaźniach i toaletach;
- przestrzegania katalogu środków dyscyplinarnych i nagród określonych w *upn* oraz zachowania prawidłowego trybu ich stosowania;
- zapewnienia nietletnim co najmniej godzinnych zajęć „na świeżym powietrzu”;
- w zakresie stosowania środków przymusu bezpośredniego przestrzegania zapisów ustawy z dnia 24 maja 2013r. *o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej* oraz rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 czerwca 2013r. *w sprawie celi zabezpieczającej i izby izolacyjnej*;

- wyeliminowania przepisów ograniczających prawa nieletnich do składania skarg;
- zapewnienia wychowankom prawa do kontaktów ze światem zewnętrznym zgodnego z zapisami art.66 § 3 - § 5 upn;
- wyeliminowania obecności osób trzecich podczas wykonywania czynności medycznych wobec wychowanków oraz prowadzenia badań profilaktycznych.

Ponadto pismem z dnia 28 czerwca 2016 r. dyrektorzy nadzorowanych placówek zostali zobowiązani do niezwłocznego podjęcia następujących działań:

- zapewnienia dostępności do bezpłatnego Telefonu Zaufania Rzecznika Praw Dziecka oraz umieszczenia informacji dotyczącej numeru telefonu oraz jego osiągalności w czasie w miejscu najbardziej dostępnym oraz w informatorze przeznaczonym dla każdego wychowanka placówki;
- umożliwienia składania skarg i wniosków bez pośrednictwa dyrektora oraz pozostałych pracowników;
- przeprowadzania co najmniej raz w semestrze badania poczucia bezpieczeństwa nieletnich w placówce z wykorzystaniem anonimowej ankiety;
- zapoznawania z wynikami badania wszystkich pracowników placówki oraz wdrażania na ich podstawie odpowiednich oddziaływań.

Realizacja powyższych działań monitorowana jest w toku bieżącej pracy wizytatorów nadzorujących zakłady poprawcze i schroniska dla nieletnich.

Problemy w realizowaniu mandatu Krajowego Mechanizmu Prewencji

W Raporcie zasygnalizowano problemy związane z kontrolą przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji przed wejściem na teren jednostek penitencjarnych.

Nadmieniam, iż ustawa o Służbie Więziennej w art. 18 ust. 1 pkt 3 nakłada na funkcjonariuszy Służby Więziennej obowiązek poddawania kontroli osób ubiegających się o wstęp na teren jednostek penitencjarnych. W ustawie tej określono, w art. 18 ust. 2, wyjątek od tego obowiązku i wskazano osoby, sprawujące określone funkcje, które nie są poddawane kontroli. Przepis ten nie przewiduje rozszerzenia tego grona o osoby wykonujące w ich imieniu zadania i czynności. Kontrole przy wejściu na teren jednostki mają na celu tylko i wyłącznie zapewnienie porządku i bezpieczeństwa osób przebywających w jednostce penitencjarnej. Kon-

troli takiej poddawane są wszystkie osoby wchodzące na teren jednostki (z wyłączeniem osób, o których mowa w art. 18 ust. 2 ustawy o Służbie Więziennej), w tym również wszyscy funkcjonariusze Służby Więziennej. Przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji poddawani są podobnie jak funkcjonariusze Służby Więziennej - jedynie kontroli przy użyciu urządzeń technicznych do wykrywania metalu. Osoby te nie są poddawane kontroli pobieżnej, a tym bardziej kontroli osobistej. Nie są również ograniczane ich uprawnienia do możliwości wniesienia na teren jednostek organizacyjnych przedmiotów i dokumentów, które przy sobie posiadają. Stwierdzenie w Raporcie, że takie działanie może służyć władzom danej jednostki do zacierania śladów tortur lub innego niehumanitarnego traktowania, jest stwierdzeniem zbyt daleko idącym. Służba Więzienna dba o transparentność swoich działań, o czym świadczy szeroka współpraca z różnymi instytucjami, w tym przede wszystkim Rzecznikiem Praw Obywatelskich, w wielu obszarach działalności. Ponadto w projekcie rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie sposobów ochrony jednostek organizacyjnych Służby Więziennej wprowadzono przepis, że m.in. przedstawiciele Rzecznika Praw Obywatelskich będą wchodzić na teren jednostek organizacyjnych poza kolejnością oraz bez zbędnej zwłoki. Pomimo wprowadzenia proponowanej zmiany należy mieć świadomość, że w przypadkach podyktowanych względami porządku i bezpieczeństwa, osoby te mogą nie zostać wpuszczone na teren jednostki organizacyjnej bezpośrednio po zgłoszeniu chęci wejścia na jej teren.

2 Nowotomian,

PODSEKRETARZ STANU
w Ministerstwie Sprawiedliwości
Łukasz Piebiak